

„Ilyeneké az Isten országa”

(Mk 10,14)

Ismerjük a jelenetet: kisgyermeket hoztak egyszer Jézushoz, hogy tegye rájuk a kezét. A tanítványok elutasították őket. Elutasító kézmozdulatukban benne van az egész ókori világ felfogása a gyermekekkel kapcsolatban.

A zsidóságot körülvevő pogány világban, például a görögöknél, ismerték ugyan a szülői örömeket (a gyermek tisztesség és dicsőség volt a szülőknek), de a klasszikus korban egyre inkább úgy tekintették, mint terhet. A gyermek éretlen, jelentéktelen létező volt. A hellenista korban is folytatódott ez a negatív értékelés. A sztoikusok, de főleg a cinikusok szinte megtiltották követőiknek, hogy gyermeket hozzanak a világra, vagy azzal verjék el drága idejüket, hogy gyermekeket neveljenek.

Az Ószövetség Isten áldásának tekintette a gyermeket. Benne látta az élet folytatását, az isteni áldás és az ígéretek hordozóját. De a gyermek pszichológiájával, sajátos belső életével ugyanúgy nem törődtek, ahogy a görög világ. Az Izrael bölcsei által ajánlott nevelés sajátosan kemény volt, hiszen „az ember szíve ifjúkortól kezdve hajlik a rosszra” (*Ter 8,21*). Látjuk tehát, hogy az Ószövetség egyáltalán nem idealizálta a gyermeket. A bibliai szerzők számára a gyermek semmiképpen sem az ártatlanság képe. Inkább az értelem hiányossága, a testi és lelki gyöngeség jellemzi. Tulajdonképpen rossz és gyenge felnőtt. Alig vehető emberszámba.

A Templom lerombolása utáni zsidóságnak sem sokkal kedvezőbb a véleménye. A zsidó tanítók arról vitatkoztak, hogy a gyermek képes-e már az anyja méhében vétkezni, s akik igennel válaszoltak erre a kérdés-re, azok szívesen idézték Ézsau esetét. A qumráni törvényhozás a gyermekeket ugyanúgy kizárja abból a menetből, amely majd Jeruzsálemből indul a szent háborúba, mint a vakokat, sántákat, bénákat, vagyis a tisztátalanokat. Ezt azért teszik, mert a szent közösség, amelyben az angyalok is részt vesznek, nem fogadhat magába testi vagy szellemi gyöngeségben szenvedő, vagyis tökéletlen embereket. Úgy látszik, hogy a gyermekek jelenléte összeegyeztethetetlen az angyalok jelenlétével, éppen jelentéktelen voltuk miatt. Ezzel a felfogással szállt szembe Jézus, amikor azt mondta, hogy „Vigyázzatok, ne vessetek

meg egyet se e kicsinyek közül! Mondom nektek: angyalaik az égben szüntelenül látják mennyei Atyám arcát" (Mt 18,10).

A Misna a gyermekeket a süketnéma és a bolond mellett említi, mint akik képtelenek tizedet adni. A serdülő korig a gyermeket többé-kevésbé állatokhoz hasonlították. A gyermek tehát tökéletlen létező. A rabbik nem úgy törődtek velük, mint a fent idézett jelenetben az Úr Jézus tette, és egyáltalán nem tekintették őket az ártatlanság képének vagy az alázatosság megtestesítőinek, ahogy ezt az evangélium magyarázói gyakran megtették.

De mintha Szent Pál apostol sem tudna erről a jelenetről, hogy Jézus, szakítva az egész görög és zsidó világgal, magához engedte a gyermekeket. Kiviláglik ez abból is, amikor a törvény tanítóját jellemzi: "ha vakok vezetőjének, a sötétben élők világosságának, a tudatlanok tanítójának, a kiskorúak mesterének tartod magadat..." (Róm 2,19). Szerinte a tudatlanok vakok, a kiskorúak pedig ilyenek. A korintusiakhoz pedig nem szólhatott úgy, mint "lelki emberekhez, ha-nem csak mint testiekhez, mint akik még nem nőttek fel Krisztusban" (1Kor 3,1). Az "akik nem nőttek fel" kifejezés a görögben az egészen kis gyermekeket jelenti, akiket még csak tejjel szabad táplálni, nem pedig szilárd étellel (1Kor 3,2). Amikor pedig Pál be akarja mutatni a keresztény élet dinamizmusát, vagyis azt, hogy szüntelenül kell haladni és fejlődni Krisztusban, akkor mindig a gyermek jelöli a tökéletlen állapotot, a kezdőt (lásd 1Kor 13,11;14,20). A Gal 4,1-5-ben pedig úgy írja le az ember megváltás előtti helyzetét, mint a kisgyermekét, akit egy rabszolgára bízta, hogy az felügyeljen rá. Amikor azonban Isten Fia eljött a földre, megszabadította az embert ettől a szolgálattól, és Isten fiainak szabadságába helyezte. Ezek a képek világosan tanúsítják a gyermeki állapot eléggé negatív értékelését (lásd még Ef 4,13-14). Ebben a kérdésben Szent Pál meglepő módon saját korának, világának meggyőződését tükrözi. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy Szent Pál nem tanulta meg azt a leckét, amelyet Jézus adott. Amikor azt írja, hogy "Isten azt választotta ki, ami a világ szemében balga, hogy megszégyenítse a bölcseket, s azt választotta ki, ami a világ előtt gyöngye, hogy megszégyenítse az erőseket, s ami a világ előtt alacsonyrendű és lenézett, azt választotta ki az Isten, a semminek látszókat, hogy megsemmisítse azokat, akik valaminek látszanak" (1Kor 1,27-28) —, akkor éppen azt állítja, hogy Isten saját tetszése

alapján, nem pedig a "kicsinyek" pozitív lelki tulajdonságai miatt választotta ki őket. Mindezek tudatában most már értjük, miért nem akarják a tanítványok Jézushoz engedni a kisgyermekeket. Nem illett, hogy egy rabbi, egy csodatevő, netán az Istennek utolsó küldöttje, a Messiás, ilyen jelentéktelen lényekkel foglalkozzék, mint a gyermekek. Csak, ha jól megragadjuk ennek az elutasító mozdulatnak a lényegét, akkor tudjuk felfogni, mit is mondott Jézus, amikor így szólt: "Hagyjátok, hadd jöjjenek hozzám a kicsinyek, ne akadályozzátok őket, hisz ilyeneké az Isten Országá (Mk 10,14).

Az "ilyeneké" szóval egyébként azt is jelzi, hogy nemcsak a gyermekeké az Isten országa, hanem mindazoké, akik valamiképpen hasonlítanak rájuk. Ezt a hasonlóságot nem kereshetjük a gyermek kiválóságában, hiszen Jézus nem azt veti az apostolok szemére, hogy nem látják helyesen a gyermek értékét (mert a gyermek ártatlan, jó, kedves, az alázatosságnak példaképe), hanem kijelenti, hogy pontosan az ilyen jelentéktelen lényeké az Isten országa, mert Istennek így tetszik. Jézus nem oktatja ki az apostolokat a gyermekek belső világáról, pszichológiájáról, hanem egyedül Istenre mutat, aki éppen azért szereti a kicsinyt és jelentéktelent, mert kicsi és jelentéktelen, nem pedig azért, mert hatalmas belső lelki értékeket hordoz, mint például az ártatlanság meg az alázat. Ezt világosan láthatjuk Lk 10,21-ben is, ahol ezt olvashatjuk: Jézus "abban az órában kitörő örömmel dicsőítette Istent a Szentlélekben ezekkel a szavakkal: dicsőítelek Atyám, ég és föld ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak előtt, és ki nyilvánítottad a kicsinyeknek. Igen, Atyám, így tetszett neked." Tehát egyedül az isteni tetszés magyarázza azt, hogy miért éppen a kicsinyeké és a hozzá hasonlóké a mennyek országa. Egyáltalán nem a kicsinyek belső jó tulajdonságai miatt. Az Úr Jézus nem a gyermek pszichológiáját tárja föl, hanem Isten pszichológiáját. Nem a gyermeket nyilatkoztatja ki, a félreismert gyermek igazi kincseit, hanem a félreismert és nem jól ismert Istent. Jézus revelációt, kinyilatkoztatást ad. Ez már abból is sejthető, hogy a gyermekekkel kapcsolatos mondatában benne szerepel az "Isten országa" kifejezés, az ő központi, szinte egyetlen üzenete. Isten országa Isten uralmát, uralkodását jelenti: személyes kapcsolatát az emberrel. Ez az "ország" Jézusban elérkezett, Jézus saját bensejéből hirdet új jövőt az egész emberiség számára. Aki benne hisz, az Istennel kerül személyes kapcsolatba. Ahhoz elérkezik az Isten orszá-

ga. Az Úr Jézus tanításának ez annyira központi, szinte egyetlen mondanivalója, hogy minden egyéb csak konklúzió. Amikor Isten országát emlegeti, akkor mindig kinyilatkoztatást ad. Nem csupán téves emberi vélekedéseket, morális nézeteket javít ki, hanem megdöbbenő, egészen váratlanul új, meglepő istenképet rajzol elénk. A Mk 10,14-ben olvasható kijelentésben még az a mozzanat is fontos, hogy hasonlít a Nyolc Boldogság egyikéhez. Ott is olvashatjuk ezt a fordulatot: "ilyeneké az Isten országa" (Mt 5,3-12; Lk 6,20-23). A boldogság-mondásokban felsoroltak: a szegények, az éhezők, azok, akik sírnak, akiket az emberek gyűlölnek, rágalmaznak, kinevetnek, mind hasonlóak a gyermekhez abból a szempontból, hogy társadalmilag jelentéktelenek; olyanok, akik nem számítanak, akikkel a nagy politika nem tud mit kezdeni, akik legföljebb csak statisztának jók, akiket igazában meg sem számolnak népszámláláskor (lásd Mt 14,21; 15,38), legalábbis nem tartanak számon, akár csak a gyermekeket. Jézus azt mondja, hogy "úgy tetszett az Atyának", hogy a kicsinyeknek, vagyis a társadalmilag, emberileg semminek látszóknak nyilatkoztassa ki titkait, adja nekik az ő országát, tárja föl nekik személyes életét. Emiatt ujjong fel Jézus, az ő szemében ez az evangélium. Az isteni tetszésnek a "kiváltó oka" itt sem a kicsinyek jósága, ártatlansága, alázatossága, hanem az, hogy kicsinyek. Az evangélium mindig evangélium (örömhír) lesz számunkra, ha odafigyelve olvassuk. Most is szinte kiforgat, fölforogat minket, talán ellenkezésünket is kiváltja, hiszen annyi szépet hallottunk már a lelki gyermekségről, az alázatosságról, az ártatlanságról, a kevéssel való megelégedettségről, amely mintegy kiváltja Isten tetszését, hogy alig tudjuk megérteni, hogy itt nem erről van szó. A kicsik sokszor abban is kicsinyek, hogy még erényeik is hiányoznak. Természetesen valami tiltakozik bennünk az ellen, hogy elfogadjuk: a szegény pusztán szegénysége miatt érdemes az Isten országára, illetve a kicsi pusztán azért, mert kicsi. Talán már maga Máté sem tudta a maga nyersségében elfogadni egészen ezt a tanítást, amikor azt írja, hogy "boldogok a lélekben szegények" (5,3). Tehát nem azok, akik materiálisan szegények, mert az nem érdem, hanem akik mintegy szívükben szegények, vagyis nem ragaszkodnak a gazdagsághoz. Persze, innét már csak egy lépcsőfok az a következtetés, hogy lehet valaki milliomos is, ha szívében szegény, akkor övé a mennyek országa. Jézus igazi szegényekről, szomorúakról, éhezőkről, szomjazókról és valóban kicsinyekről beszél. Legeredetibb tanítása, me-

lyet nem szabad felednünk, hogy a kicsinyeket Isten saját tetszése miatt választja ki arra, hogy föltárja nekik országának titkait. Egyszerűen ilyen az Isten. Ez a választás nem a kicsik pszichológiájával magyarázható, hanem Istennek a kifürkészhetetlen tetszésével, döntésével. Azt mondja Jézus, hogy ilyen az Isten, fölforgatóan más, mint gondolták. Mi is lehet annak a legmélyebb mozgatója, hogy nehezen tudjuk elfogadni ezt a nyers, csodálatos próféta tanítást? Talán az, hogy az Isten-ember kapcsolatot kizárólag az érdem és jutalom világában tudjuk elképzelni. Azok a Szentírás-magyarázók, akik szerint a kicsinyeknek, a szegényeknek, a szomorkodóknak bizonyos lelki tulajdonságokkal kell rendelkezniük ahhoz, hogy Isten országát megkapassák, jól megértették azt, hogy Jézus tanításának, boldogság-mondásainak legmélyebb jelentése vallási mondanivalót hordoz, nem pedig társadalmi, szociális, politikai tanítást. Világosan látják, hogy a boldogságoknak vallási jelentésük van, de ezt a vallási jelentést nem látják egyebütt, mint az emberi lélekben, az emberi, lelki minőségekben. Igazában arra kell odafigyelni, hogy amikor az Úr Jézus az apostolok elé állítja a kicsinyeket, akkor nem azok lelki jó tulajdonságát állítja szemük elé, hanem jelentéktelenségüket; azt, hogy a társadalomban, a világban nem számítanak, s azt mondja, hogy Isten megmagyarázhatatlanul vonzódik az iránt, ami kicsi. A mennyek országa természetében rejlik az, hogy a kicsinyeké, nem pedig a kisgyermeké és a hozzájuk hasonlóké természetében. Isten döntésében, tetszésében, nem pedig a kicsinyek életszentségében.

Ezt a kérdést tehát egy még mélyebb alapról kiindulva kell újragondolnunk: az érdemről és a jutalomról szóló tanításból. Jézus a szőlő-munkásokról szóló példabeszédében² (Mt 20,1-16) úgy fogalmaz, hogy hallgatói aktívan vegyenek részt a gondolkodásban. A szőlősgazda a nap első órájában kimegy, hogy munkásokat fogadjon szőlőjébe. Ez a részlet a legkidolgozottabb. Megegyezik a munkásokkal egy dénárban az egész napi munkaidőre. A harmadik órában is hív munkásokat, de akkor már csak azt mondja: "majd megadom nektek, ami jár". Így a hallgatóság gondolatban már levonhat három óra bért ezeknek a béréből. A hatodik és a kilencedik órában újra kimegy a szőlősgazda, és "ugyanígy tesz". Itt már nem is ismétli el Jézus a szőlősgazda szavait. A tizenegyedik óra tájban is kimegy, és akiket fölfogad, azoknak nem mondja meg, hogy mit kapnak, csak azt, hogy "menjete ti is a szőlőmbe". A szőlős-

gazda egyre szűkszavúbbá válik, a hallgatóság pedig gondolatban egyre többet von le a bérből. A nyolcadik verssel új lendületet kap az elbeszélés, hiszen lezárul a munkanap, az érdemszerzés ideje. Beesteledett, és a szőlősgazda vincellérjének parancsot ad, hogy hívja össze a munkásokat, adja ki a bérüket, de az utolsókon kezdje. Meglepő, hogy az utolsó órában fölfogadottak is egy dénárt kapnak. Természetesen így az első órában fölfogadottak (illetve a hallgatók) többre számítanak. Ezt a szöveg ki is mondja a tizedik versben: "Azt hitték, hogy ők majd többet kapnak". De nem. Az "ők is" fordulattal a szöveg ki is emeli ezt a "rendellenességet". A hallgatóságnak kedve lenne tiltakozni. Az Úr Jézus mesterien redukálja a szereplők számát. A 13. versben csak egy munkással beszél a gazda. Így, mintha személyesen szólna mindegyik hallgatójához. Sikerül-e meggyőzni hallgatóit? A szövegből nem derül ki, hogy egyáltalán sikerült-e a szőlősgazdának meggyőznie az első órában fölfogadottakat. A példabeszédnek ez a nyitva hagyása jeladás a hallgatóknak, felhívás. Felszólítás egyfajta megtérésre. Természetesen az első órában fölfogadottak méltatlankodnak. Azt mondják, hogy "ugyanúgy bántál velünk, akik a nap terhét és hevét viseltük" (20,12). Szerintük a gazda nem vette figyelembe az elvégzett munka különbségét. Ez a reklamáció nem egészen felel meg a 10. versben tett megjegyzésnek ("azt hitték, hogy majd többet kapnak"). Méltatlankodásukban nem akarják elárulni azt, hogy mire számítottak, de valójában az bántja őket, hogy a gazda ugyanúgy járt el, vagyis, hogy ők nem kaptak többet. Ezzel pedig a gazda jóságára terelődik a figyelem, nem pedig az igazságtalanságra. A gazda figyelmezteti az első órában jötteket, hogy nem bánik velük igazságtalanul: "Nem követek el veled szemben igazságtalanságot, nemde egy dénárban egyeztél meg velem?" (20,13) Aztán két kérdést tesz föl nekik: "Vagy nem tehetem a sajátommal azt, amit akarok?" (20,15) Nem cselekedhetek szabad, szuverén módon? Erre nem vonatkozik a megegyezés! A gazdát az első órában kötött megegyezés erre nem köti. A második kérdés még mélyebbre megy: "Rossz szemmel nézed, hogy jó vagyok?" (20,15) A "rossz" és a "jó", a "szemed" és az "én" ellentétére kell figyelniük. A "rossz szem" bibliai, zsidó kifejezés, amely gyakran jelenti az irigységet, a féltékenységet, amely a jó látásakor kel fel az ember szívében. De tágabb értelemben jelenthet rosszindulatot, ellenségeskedést is. Lehet, hogy itt mind a kettőről szó van. Ezek az első órában meghívottak irigylük társaikat, ugyanakkor ellensé-

gesek a gazdával szemben, éppen a gazda jósága miatt. Így tehát a gazda leleplezi méltatlankodásuk igazi indítékait. Nem az igazságosság követelése a mozgatójuk, hanem romlott szívük.

A gazda nem veti el munkásait, hanem szeretné őket meggyőzni, bevonni abba a látásba, ahogyan ő látja a dolgokat. Az Úr Jézus nem erkölcsi tanítással áll elő itt, hanem Istent nyilatkoztatja ki. Istent, aki túllépi az érdem és jutalom szigorú igazságosság szerint működő kategóriáját. A Jézus-korabeli zsidóság, főleg a farizeusok ismerték ezeket a képeket. A munka jelentette az emberi fáradságot, amelyet a törvény betartásában, tanulmányozásában kifejt az ember, a jutalom pedig jelentette az isteni áldást. A kettő pontosan megfelel egymásnak. A Jeruzsálemi Talmudban olvasunk egy, ehhez a példabeszédhez nagyon hasonló esetet. Bún rabbi korai haláláról számol be. Amikor Bún rabbi, Hijja rabbi fia meghalt, Zeira rabbi ezt a beszédet tartotta: "A dolgozó ember álma édes, akár keveset, akár sokat eszik (Préd 5,11). – Mihez is lehetne ezt hasonlítani? Egy királyhoz, aki sok munkást fogadott föl. Volt egy, aki túlságosan sokat fáradozott. De mit is tett a király? Száz lépést tétetett meg vele. Amikor eljött az este, a munkások jöttek, hogy átvegyék bérüket. A király ennek a munkásnak is (akivel sétált) teljes bért adott. A többiek méltatlankodva mondták: mi egész nap fáradtunk, míg ez csak két órát fáradozott, és ugyanazt a bért adod neki is, mint nekünk. A király azt mondta nekik: ez két óra alatt többet fáradozott, mint ti egész nap alatt. Így Bún rabbi is huszonnyolc év alatt többet fáradozott a Tóra tanulmányozásában, mint egy más szorgalmas tanítvány fáradozott volna százéves koráig." Ebben a példabeszédben a gazda a "csak két órát" dolgozó munkással csupán látszatra bánt jobban. A munka és a bér pontos megfelelésgének alapelvét tiszteletben tartotta. A király (Isten) tartotta magát a szabályhoz, és így a zúgolódás igazságtalan. Látjuk, hogy a munka, a munkabér képei Jézus korában lefoglalt képek, amelyeket a vallási gondolkodás az érdem és az isteni jutalmazás gondolatkörére alkalmazott. A példabeszédet elemezve helytelen azt állítani, hogy Jézus elutasítja az "ennyi munka, ennyi bér" elvét, hogy felforgatja a munkabér, a fáradság és a jutalmazás szigorú arányosságát. A gazda tudja, hogy mennyit dolgoztak, akik egész nap fáradoztak. Meg is adja bérüket. Itt tehát szó sincs "a tettek általi megigazulás tanának cafatokra tépéséről", mint ahogyan egy szövegmagyarázó írja. Arról van szó csupán, hogy a gazda

nem engedi magát bezárni a munka - munkabér szigorú megfelelőségének világába. Nem töri azt szét, hanem túlhaladja. S ezt a túlhaladást célozza a parabola. A hallatlan az, hogy Isten azokat is eltölti javaival, akik alig vagy egyáltalán nem érdemlik meg. Az, hogy többet ad a megérdemelnél, jóságát nyilatkoztatja ki. Öntörvényűen cselekszik. Motívuma saját magában van. A hetvenes évek után a farizeusokat sokat foglalkoztatja az érdem és jutalmazás problémája. S ők a szigorú felelőség mellett döntenek. Emögött sajátos istenkép van, mely nem azonos az ószövetségi kinyilatkoztatással. Hiszen az ószövetségből megtanulhatták volna Isten emberi elképzelést fölülmúló szeretetét is.

Érdekes, ahogyan a hetvenes évek után magyarázzák a rabbik a törvény adásának motívumait. Sematizálva két pontban lehetne ezt összefoglalni. Azért adta Isten az izraelitáknak a törvényt, hogy érdemeket szerezhessenek, és miután már van érdemük, megjutalmazhassa őket a kivonulással. Tehát törvény nélkül nincs érdem, érdem nélkül viszont nincs jutalmazás (isteni áldás). Úgy tudták, hogy Isten maga akarta ezt a rendszert, és ehhez tartja is magát. Sok Midrás-szöveg az egyiptomi kivonulással illusztrálja ezt a tanítást. Mielőtt Isten kivezetné Izraelt Egyiptomból, észreveszi, hogy az izraelitáknak nincs érdemük. Tehát nem jutalmazhatja őket a megszabadítással. Ezért gyorsan előírja nekik a húsvéti bárányt és a körülmetélkedést. Ezt teljesítve érdemeket szereznek, és így Isten most már jutalomképpen kiszabadíthatja őket. Látjuk, hogy ez a magyarázat mennyire karikatúrája az ószövetségi kinyilatkoztatásnak, hiszen pontosan az Egyiptomból való szabadulás a meglepő, az isteni ingyenesség kinyilatkoztatása. Szerintük egy olyan Isten, aki így cselekedne, ahogy Jézus ebben a példabeszédben bemutatja, megzavarná a vallásos embereket; kiábrándítaná, fölforgatná vallási rendszerüket.

Jézus ebben a példabeszédben saját konkrét helyzetére utal. Az átlag hívő szemében biztosan szálka volt az a tény, hogy Jézus a vámosok és bűnösök barátja. Ez a vád, ez a konkrét élethelyzet van a példabeszéd mögött. Ez a parabola Jézus apológiája, védekezése. Ő azért nem zavarja el az utolsó órában jötteket, és azért ad ugyanannyit nekik, mint az első órában meghívottaknak, mert Isten is így cselekszik. De ez nem csak apológia, hanem Jézus kinyilatkoztatása, melyet Istenről ad. Jézus azért hívja meg ebben az utolsó órában a vámosokat és az utcanőket, azért adja nekik ér-

demtelenül a teljes bért, mert ilyen az Isten, mert az Atya így cselekszik. Nagyon fontos észrevennünk itt, hogy Jézus nem tagadja az érdem és jutalmazás világát, csak azt mondja, hogy ez egy végtelen nagy világban funkcionáló kisebb vallási rendszer. Nem pedig fordítva. Istent nem lehet bezárni az érdem és jutalmazás vallási sémájába. Az érdem és a neki megfelelő jutalmazás érvényes, de ez csak egy tengerben úszó kis sziget. A végtelen tenger Isten meglepő ingyenes szeretete, jósága, amelyben az utolsónak, az érdemtelennek is a teljeset adja.

Azt hiszem, hogy most érkezünk oda, hogy megérthessük: miért keresik sokan a gyermek pszichológiájában, a gyermek lelkeségében azokat a pozitív mozzanatok, amelyek miatt Jézus példaképnek állíthatta őket az apostolok elé, s ami miatt a gyermekek az Isten országát megkapták az Atyától, mintegy "kiérdemelték". Sokan tehát úgy gondolják, hogy a mennyek országa valamiképpen azoknak jár ki, akik érdemesek rá alázatosságukkal, ártatlanságukkal, gyermeki egyszerűségük miatt. Most láthatjuk, hogy ez pontosan az ellenkezője annak, amit Jézus mond. A megdöbbenő, mellbevágó ebben a kinyilatkoztatásban éppen az, hogy a kicsinyekhez minden érdemük nélkül, pontosan, mert jelentéktelenek, kicsik, lehajol Isten, és nekik adja országát. Ezt nem a kicsik jóságából, hanem Isten jóságából magyarázhatjuk. Amikor a Szűzanya a Magnifikátban magát a kicsinyek közé sorolja, akkor azt mondja: "rátekintett szolgálójának alacsonyságára" (1,47), nem pedig alázatosságára. Tehát a Szűzanya saját magát az érdem nélküliek és a társadalmilag, egyáltalán emberi szempontból jelentéktelenek világába sorolja. Nem dicsekszik alázatosságával. Nem mondja, hogy mivel én olyan kiváló lelki képességekkel rendelkezem, mint például az alázat, azért Isten lehajolt hozzám. Ez a Magnifikátnak a karikatúrája lenne. Sion Leánya, a Boldogságos Szűz itt a jelentéktelenek közé sorolja magát, és örömeinek, ujjongásának, boldogságának – mely átjárja az egész Lukács-evangéliumot – motívuma éppen abban van, hogy az Istennek úgy tetszett, hogy ezeknek a jelentékteleneknek nyilatkoztassa ki országát és tekintsen le rájuk. A pusztán moralizáló, sekélyes magyarázatok helyett ezt a kinyilatkoztatást kell megragadnunk. Amikor Lukács evangéliumában Jézus Isten gondviselő szeretetéről beszél, a hollókat emlegeti (ezeket a tisztátalan állatokat: lásd Lev 11,15!, amelyekkel vallásos ember nem törődik), a vadliliomokat, a füveket és a verebeket (12,24. 27-28). Jézus nyilván tudatosan

választja ezeket az állatokat és növényeket, mert ezeket a korabeli zsidó ember nem értékelte, haszontalannak tartotta.

Nem tudom megállni, hogy most, a tanulmány végén ne utaljak Assisi Szent Ferencre. Szövegeit, mondásait, életének eseményeit egyfajta ideológiával (és előre kész fogalmakkal) úgy értelmezték, mint a gyermeki lelkiület megnyilatkozását. Keresték benne a gyermek ártatlanságát, alázatát, azt a gyermeki tekintetet, mely mintegy először, minden érdek nélkül, minden hátsó gondolat nélkül tekint a világra. Biztos, hogy ennek a nézőpontnak megvan az igazsága, de amikor első életrajzai szerint kijelentette, hogy: azt akarom, hogy testvéreimet "fratres minores"-nek nevezzék, akkor itt többről van szó, mint egyszerűen a gyermeki lelkiületről. Ez társadalmi állásfoglalás, mégpedig teológiai indíttatásból. A középkori társadalom durván sematizálva két rétegből állt: "maiores"-ből, ide tartoztak a tehetősebbek, hatalmasok, nagyok, akik számítottak, és "minores"-ből, vagyis a kicsikből, akik politikailag, gazdaságilag igazában nem számítottak. Ferencet megrázó istenélmény vezette, hogy a "minores", a társadalmilag jelentéktelenek osztályába tartozzék. Ott tapasztalta meg az emberiségnek, az életnek azt a teljes kibontakozását és azt az örömet, amely miatt Jézus felujjongott a Szentlélekben, mert Isten a kicsikre azért tekint, mert kicsik, nem pedig azért, mert jók. Ez a névválasztás világos és egyértelmű teológiai-társadalmi állásfoglalás. Természetesen Ferenc azért akarta besoroltatni magát a kicsinyek közé, mert tudta, hogy Isten tetszése ragyog rajtuk.

Milyen magatartást váltson ki az emberből mindaz, amit itt végig-gondoltunk? Az ember válaszolhat úgy, hogy ténylegesen elhagy minden hatalmat, minden nagyságot és kicsivé lesz. Ez különös prófétai hivatás az egyházban. Természetesen nem azért, mintha ezzel érdemeket szerezne, melyek jogot adnának neki Isten Országára, hanem azért, mert az Újszövetségben kinyilatkoztatott Isten a kicsikre tekint rá, és nekik adja az Országot.

Egy másik megoldás az lenne, hogy esetleg ott maradok, ahol vagyok az életben. Elfogadok bizonyos tekintéllyel járó megbízatásokat, fontos szerepeket, de szolgálatként úgy gyakorlom a tekintélyt, a hatalmat, hogy abból naponta kivetkőzöm. Teljesen, totálisan, mint ahogyan Jézus Krisztus Istennel való egyenlőségét nem tartotta olyan dolognak, melyhez föltétlenül ragaszkodjék (Fil, 2,6). A családos ember tehát

hatalmából teljesen kivetkőzve fordított szerepet tölt be: ő lesz az első számú szolga. Ugyanígy az egyházi és világi helyeken is, semmiféle előnyt nem élvez abból, hogy ő a nagyobb. És igazában, ha így éli meg valaki azt a tekintéllyel járó feladatot, amelyet kapott, akkor nem is fogják a nagyok közé sorolni. Akkor kicsi lesz a világ szemében. A harmadik megoldás, hogy befogadok egy gyermeket. A gyermek itt minden kicsit, kivetettet jelent. Ha attól az isteni irgalomtól engedem magamat vitetni, amely lehajol a kicsikhez minden érdem nélkül, és életemet az ő szolgálatukra szentelem, velük együtt Istent magát fogadtam be.

Megjelent a Teológia 1988/4. számában, illetve az Evangéliumi nevelés. Lélekben és igazságban c. kötetben (A Katolikus, a Református és az Evangélikus Egyház közös kiadványa, Pannonhalma, 1997)